

DI SAIT VO LUSÉRN appuntamento della minoranza cimbra di Luserna

A cura dell'ufficio pubblicità
del quotidiano Trentino

Ma mage khoavan a haus vor an Euro

Bazza hãm auzgevuntet zoa azta di laüt khearn bodrømm in lant

Prima il piccolo comune di Gangi in provincia di Palermo, poi la cittadina di Borgomezzavalle in Piemonte: due comunità in cui, per combattere lo spopolamento montano, alcune case sono state messe in vendita alla cifra simbolica di 1€. Ora, grazie al progetto, i due piccoli borghi stanno tornando ad essere fiorenti. A Gangi in particolare la vendita di immobili ceduti per essere restaurati e riqualificati ha già superato le 200 unità, con una lista d'attesa di oltre 3.000 persone. Non è il Comune a regalare

le case, ma i privati. L'amministrazione fa infatti solo da tramite. Tutti coloro che posseggono immobili e proprietà sul territorio e non sono disposti ad affrontare le necessarie spese per la messa in sicurezza e ristrutturazione, sono invitati a partecipare al progetto in modo che queste strutture altrimenti abbandonate vengano riqualificate. Lo status della località consente inoltre ai cittadini di godere di agevolazioni fiscali, come tasse ridotte e incentivi per chi apre partita iva o mette al mondo un figlio.

'Z lant vo Gangi, in di Provintz vo Palèrmo

Zboa khlummane lentla, ummaz nidar züntrest in Beleschlant, daz andar anvèze au zöbrest namp dar Skuizzera, hãm auzgevuntet eppaz gantz schümma zoa azta di laüt khearn bodrømm zo leba sèmm: dar Kamòu, pittnandar pinn privètt boda hãm a haus boda iz nã arzovalla, hãm detzidart zo vorkoavase vor an Euro. Berdase bart khoavan bart hãm zait zboa djar zo legase apóst un zo khemmada drinnzoleba. Khött asó parirtz eppaz gantz strãmbat, ma di laüt boda hãm sa gekhoaft a haus soin 200 un

sinamài 3000 soinse nã zo paita. Nètt lai belese, ma taütsche, inglèsan un meriké o boda bölln a haus in Beleschlant vor di fèrie. Eppaz asó magatmaz tüan atz Lusérn o furse, boda vil hãuser soin gespèrt sidar djardar un djardar. Afta gantz Zimbar Hoachebene defatti soinda vil duple hãuser boda sidar vil zait khemmen neméar genützt: di lükhar soin quãse hërta zuar, di liachtar züntse à hërta mindar un - azpe anaglãz haus - di arbatn un 'z gèlt zo halta gradiãu dise quartiarn soin hërta mearar. A solutzióng hattmase

furse sa gevuntet: "Più affitti, più profitti" iz dar slögan boda hatt zornirt di APT Alpe Cimbra pittnandar pinn Toalkamòu vodar Zimbar Hoachebene zo traga vür an naüng prodjèkt, boda böllat süachan auzopezzra disa situatzióng von hãuser vor turistn boda soin hërta zuar. Disa iniziativa hatt in zil zo pinta panandar alle di lern quartiarn, un zo gebase zo zis in laüt boda süachan aft internèt. "Bar gloamda starch in disan prodjèkt - khütta dar Michael Rech vodar APT - umbrómm 'z iz da earst bötta boda khinnt gitrahk vür eppaz vo asó groaz. Bar hãm gisüacht zo ziaga züar alle di padrü von duppln hãuser vo Folgrait, Lavròu un Lusérn umbrómm bar hãm gizelt ke di lern pettar in dise quartiarn soin mearar baz zentausankh. Bar hãm mengl vo dise plètz un mochan vorstian bia zo nützase pezzar in di djar boda bartn khemmen". Eppaz asó iz khennt sa gitrahk vür in Val di Sole, boda an agentzia hatt augilekk an sito boda vorkhoaft un gitt zo zis alle di hãuser zuar vo a bolta pizzle zait. Dar sito iz gischribet in meararne zungen, zoa zo giana inkeng in sèllnen boda nètt ren beles. Hintar disan portál soinda o a par laüt boda arbatn zo helva in padrü von hãuser zo stiana nã in kartn boda soin mengl.

AVT

Dar balt hatt di oarn

Di zboa baibar soinse augehaltet nidar untar in Fontanù, in di Vesandar. Inar bötta di zumma hatt gemocht soin groaz, 'z tabrach hatt gemocht auzkhemmen, un asó pinn prosakk un di kalandia hãmsa ágevãnk in stikhl vadju, auzoriva zöbrest dar Longalaíta in di tendla na roatling. Aromài in bege hãmsen gekhent, umbrómm verte di butãda vo brigãlde, dar markò von sbem, dar Pertile vo Selege, a par zumman roate hattzen hërta ágeschafft zo abezogebase affon merkã vo Tria. Gianante au daz alt baibe hatt seguitãrt auzokontãra, bia dar balt iz gebèkslt, bal 'z iz no gest impiãnto. 'Z hatt gedènkht in Pòl vodar Tolpa pitt gantz gestekhate zumman brisan, un sovl àndre. Augerift, halbe dartrunkht von tau inn pan sèll mòrbiate gerstegras, hãmsa ágevãnk auzolesa di khlumman roatling. Peng an baitan tròtzo gemacht von schin von tratòr, sèmm bodase kraützarn di konfin vo kamoitãr vo Leve, Lusérn, San Piaro hattma vorstãnt ke da soin någest zo hakha 'z gehültz. Ma in sèll tage allz in balt iz gest stille. Asó lachante, daz alt baibe hatt gedènkht ke di djungen diarnen soin hërta gant panandar na sbem, umbrómm ma boazt nia inn pa balt bemdo bokhenst. Un darzuar, sin azta nètt khint dar takh, dar balt macht di vort, allz parirt ke 'z mövartze, allz krèkket. Si hatt khint ke inar bötta hattze gehòart soi sbestar, di Ida, boda hatt hergehokhet un di Biãnka affon herhildar hattar respundart vodar àndar sait von tal un disa, ke 'z iz gest a groazze baibe pinnar starcha votze, hatt augemachtvãngen in pòasbéata in a drai mãnnen boda von schrahk soin inkãnt. Allz ditza gekhòda hatt gelekk da djung untarãndar. Hettatzez nia khòtt! Da djung pinn sbãntz von oage hatt gesekk ummadar bodase iz gezoget hintar in tesan vonar vaücht. - „Ma alòra iz bar ke dar balt hatt di oarn, un darzuar di oang o!“ - Laise, laise hattze gesekk di nas un a par roate bëffla boda soin gespizart un, zo rivaz sèmm, disar da hatt gehatt insinamài roatz har. Dar iz sèmm gestãnt a bolta pizzle zo lüsna, ena zo machase vürsnen. Alle drai soin darhózzt, balda an aroplã, furse vodar base von meriké von àndarn pèrng, rümlblante, hatt squãse gehakht di spitz von vaüchtn, sovl izzarse gest abegelatt. - „Dar aroplã“ - hattz gehoket daz alt baibe. „Jozzo Maria, bettan schrahk!“ I gloabe, un hãut mage khön, ke dar sèll mãnn iz gest lai interesãrt attaz ünsar zimbrische geréda. Da gelãichege zimbarzung boden hatt gelirnt soi nono vo Rotz. Dòpo 35 djar, a mãn vo Rotz, est pitt baizan har un a schümmez bolisate snebele hattmar gemacht gedènkkan disan fatto. Ma schauge bia khlumma 'z izta di bèlt!

A.G.

Dar asilo atz Lusérn inar bötta

Vor a par bochan pinne gest in platz atz Lusérn un soinda pasãrt di khindar von asilo pinn maistre. Asó izmar khent in sint ke i hebat gimak vorsan moinar zia Maria Nicolussi Moretto (Sãntola), boda vor vil djar iz gest köchen un a migele tuttofare in asilo, azzemar mage kontãrn a pizzle bia 'z iz gest vor ettlane djar, benn si hatt giarbatet si. Disa iz soi stòrdja:

„I hãn giarbatet in asilo vo Lusérn vor 34 djar. Ágiheft hãne 'z djar 1954 un hãn augihòart 'z djar '88, balde hãn gihatt 59 djar. Dar asilo izta gest vor 10 mãnat atz djar. Von earstn von martzo fin ka Boinichtn. Pan bintar iz gest zuar, umbrómm asó hãmsa gispãrt 'z holtz. Ka herbest hãne gimocht stian au di sibane, zo giana àzũnta viar övan pitt holtz: umman boda di khindar soin gant z'ezza, umman bosa soin gant zo lirma, umman bosa hãm gispilt un umman in di kuchl. Dar asilo hatt offegitãnt azpe est, circa di 8.00/8.30. I hãn gimocht kochan z'ezza, ribln un haltz sauber in asilo, vüarn di khindar in apòrt, bèschan di vürtechla, di trükhanhudarn und di bavãldje, allz a mãn, umbrómm 'z izta gest khummana lavatrice. Per fortuna 'z djar '54, moi earst djar, hãmsa inngizoget 'z bazaar in di hãuser, umbrómm senõnda hebatma gimocht gian kan prunn zo nemmaz. Abas dar asilo iz girift di vünve un di khindar soin gant da huam. Pan summar, abas, hãne gimocht gian in Bisele, ka moinar zia Maria (zia Alta), zo machanar kompanja z'slava. Abas pinne gant in Bisele un mòrgas pinne khent palle

bidar in lant. Dar asilo an earstn iz gest boda iz est dar Kulturinstitut, dòpo, 'z djar '73, saibar gant alla „Lega“ (nidar in di schual) umbrómm da (in Prünndle) iz gest allz vorprocht un 'z djar '75 saibar gant in naüge asilo inn in di Pön, boda hãut izta di botége, sèmm pinne gistãnt fin an lestn. 'Z djar bode hãn gihatt mearar khindar iz gest 'z djar '64, 'z soinda gest 40 khindar un vor dise soinda gest 40 vürtechla, 40 borsétte, 40 trükhanhudarn un 40 bavãldje. In di borsétta di khindar hãm gimocht legn di bavãldja un di earstn djar 'z proat bosa hãm gimocht trang vo da huam. Di lestn djar di khindar hãm ágiheft zo khemma hërta mindar, fin in lest djar bosa soin gest furse achte/zene.“

Azpar pensãrn ke in an stroach soinda gest 40 khindar iz nèt zo gloaba. 'Z iz boll bar ke in di lestn zen djar soinsa nã zo khemma hërta mearar, ma bar mochan hërta haltz guat a mint, ke a lant ena khindar iz nèt a lant.

An gruaz, Samuel Pedrazza

Gli elaborati dovranno pervenire all'Istituto Cimbrio entro e non oltre il 26 aprile 2019. Per maggiori informazioni si veda il regolamento completo all'indirizzo www.istitutocimbrio.it oppure telefonando al tel. 0464 789645

Dise djar atz Lusérn 'z lem iz nètt gest dèstar un di laüt zo maga lem hãmsce gemocht randjãrn, tüanante alla dar sòrt. 'Z soinz gest di baibar boda hãm gemocht

zúglñ di khindar, schikhãse ka schual, gemen z'ezza un machan alle di àndarn mistiarn. Di mãnnen soin gest da huam lai pan

'Z lem dise djar

bintar, umbrómm da hãm hërta gemocht vortgian von lant z'arbata, perfin in America, un zerte soin njãnka neméar gekheart bodrømm.

Di mearastn, zo maga èzzan öala un trinkhan milch, hãm gehatt di hennen, a khua odar a par a goaz.

Balda di khua hatt gekhelbart, hãmsa gezügl 'z khèlple, zoa zo vorkhoavaz, un balda invétze izta gebortet 'z khitzle hãmsaz gehaltet z'ezzas kan Oastarn.

Di altn laüt kontãrn ke, kan Oastarn, balda dar faff iz pasãrt zo baiga di hãuser, di famildje hãmen gemocht boróatn a zümmale öala un berda hatt gehatt zo toava a khinn, ànka az iz gest arm, hatten gemocht gem a khitzle o.

In haus hatta nia gemenglt a sbói, di groazan famildje hãmar gemak hãm zboa o.

'Z iz gestãnt in stall pinn àndarn vicharn, ma inn in soi stalótt pinn troge, boma hatt gelekk z'gevrèzza.

Disan vich hattmen gètt di vanzarótt, azpe khlummane un darskitzate patèttla, ram odar rintn vodar pult: allz daz sèll boma hatt vortgedjukht in di khuchl.

Di laüt hãm gekoãft ditza sbói ka lãngez un hãmz augevòzart fin di boch vo Sãnta Lutzia.

Balsase hãm getóatet, alle di khlumman khindar soin lai gant z'sega invéze di gróazarstn hãm gemocht helvan o.

Dise djar, di laüt, hãmse nètt lai gemocht khümmarn von geezza, ma zo bërma 'z haus o.

Di baibar, pan summar, hãm gemocht gian inn pa balt zo boróata 'z holtz un klastnz au gerècht.

Da hãmz gelazzt sèmm in gantz summar

un pan bintar, balda dar mãnn iz gekheart bodrømm, soinsa gant pitnandar, an earstn zo tritzla in bege pinn snearoaf un dena pinn slit zo vüaraz da huam.

A sbera arbat iz gest da sèll zo vüara auz in mist in di èkhar un in di bisan.

Dar mist iz khent gelekk drinn in a penn un gezoget pinn slit pan gantzãn bisan von lant.

Berda hatt nètt gehatt di khüa, iz gant zo helva in àndarn un iz khent argealt pittnan kentarle milch odar an khail khes.

Apéna zorgãnt dar snea, hãmsa ágeheft auzotrãga di earde in di èkhar pittar tschovér, spetar gehauget un nidar gelekk di patãtn, boda beratn khent gèzzt ka herbest.

Dise arme baibar hãm hërta gehatt zo tüana, pan summar hãmsa gemocht machan 'z hõbe un süachan di sbem o.

Ànka azza hãm gelebet pitt bintsche un hãm hërta gehatt zo tüana, dise laüt soin gest luste, da hãmen hërta geholtz ummaz pitt den àndar un soinse gehaltet gearn.

Asó iz gest 'z lem da atz Lusérn.

Anna N. N.